

Inledning

Begreppen dygd och kardinaldygder har föresvävat *Divans* redaktion som ett aktuellt tema i vår tid. En tid präglad av att nya moraliska frågor aktualiseras från olika håll, inte minst genom den medieteknologiska utvecklingen. Å ena sidan en tid av post-sanning och å den andra av #metoo. Dessa fenomen i tiden inbjuder till reflektion över ett så centralt tema som dygd, eller *virtus* med en mer antik benämning.

Virtus var en romersk gudinna. I medeltida teologi fick *virtus* status som begrepp, vilket senare överfördes till moralfilosofin. I en historisk forntid uppmanades *Iliadens* hjältar att visa stridsmod, *aretē*, vilket kan översättas med ”dygd” i betydelsen att ”vara förebildlig” eller att ”duga i handling”. Sokrates talade för ”dygd” som ”duglighet i moraliskt handlande” genom att ägna omsorg åt själen och att uppmana andra att göra detsamma. Charlotta Weigelt ger en snabbkurs i moralfilosofins historia.

Nina Weibull skriver om Spes, Hoppets undflyende gestalt i den grekiska och romerska antiken, en dygd som i kristendomen befinner sig inklämd mellan tro och kärlek. Weibull låter sin text ”Den osynliga dygden” mynna ut i Freuds tankar om konstens utövare, som i ett slags hoppets ingivelse likt lekande barn utövar sin *ars poetica*.

Våra författare i detta nummer av *Divan* angriper på olika sätt och från olika vinklar

dygdens problem, kanske tydligast hos filosofen och psykoanalytikern Cynthia Fleury när hon i samtal med Clarence Crafoord beskriver hur innevanorna i ett samhälle som inte tolererar opposition och sanningsägare helt enkelt kan bli på olika sätt psykiskt sjuka av förtrycket medan de som diagnostiseras och spärras in är de oliktankande, *parresia*sterna. De blir i sitt sammanhang de odygdiga medborgarna som vågar säga ifrån. De betraktas som galna, men är de som orkar framhärda i sin psykiska hälsa, de som besitter vad Fleury kallar *imaginatio vera*. För att illustrera Fleurys poetiska och pregnanta språk publicerar vi också förordet till hennes centrala verk *La fin du courage*.

Fleury är sedan ett decennium en framstående samhällsdebattör i Frankrike och en av president Macrons rådgivare, och hon är det i egenskap av både psykoanalytiker och filosof. Samma kombination uppvisar Jonathan Lear som i detta nummer bidrar med en text från *The Aristotelian Society* 2014. Också han är både filosof och psykoanalytiker och framhåller hur Freuds psykoanalys slår en brygga mellan Aristoteles etik och den praktiska tillämpningen när det gäller att förstå sambanden mellan människans irrationella och rationella tänkande.

Magdalena Thomassen beskriver Émmanuel Levinas filosofi som ett entydigt ställningstagande för alteriteten och det absolut ovet-

bara hos den Andre. Hon drar paralleller till psykoanalytikern W.R. Bions tänkande, och avtäckar därmed psykoanalysens etiska kärna. Kring numrets filosofer och psykoanalytiska tänkare kretsar på olika sätt våra övriga texter som fyller detta nummer av *Divan* med tankar om allehanda dygder.

I Staffan Juléns dokumentärfilm *Lyubov – kärlek på ryska* får vi följa Svetlana Alexejevitch i hennes arbete med sin kommande bok. Agnes Mesterton reflekterar över hennes metod och dess mångfasetterade förhållningssätt.

Poeten Mariam Naraghis dikter är förankrade i en vardagsnära verklighet, där ”gummistövlarna står i rad”. Hennes skarpa iakttagelser av tingen förmedlar samtidigt en magisk aspekt i tillvaron som vi helt plötsligt kan få upp ögonen för och förnimma.

Efterhand dyker motsatsordet till dygd upp bland dygderna. *Odygd* är ett gammaldags ord som användes om barn som hittat på hyss och kallades odygdiga ungar som borde tas i örat. I slutna samhällen förvandlas den odygdige till den som besitter modet att säga eller antyda sin egen övertygelse och mening mot givna direktiv. Så kan ordet odygd vändas till sin motsats. Odygd kan bli dygd.

Peter Cornells essä om Oblomov, Marcel Proust, Anna de Noailles och att tänka ”I sängen” bör ses som inspiration till en skapande odygd, så även de böcker som Bengt Warren och Lennart Räterlinck recenserar:

Mikael Enckells framhårdande i flosemitism och Lennart Räterlincks recension av Peter Janssons bok om Karin Boye, en stor diktare som också ägde okynne. Bruno Latours odygdiga bok *Où atterrir* presenteras av Ale Läke, liksom även Judy Gammelgaards *Efter Freud – Minnesstörningar och andra normala märkvärdigheter*, där Maria Yassa lyfter fram Gammelgaards tankar om det fruktbara i Freuds motsägelser och tvetydigheter.

Konsten i detta nummer av *Divan* representeras av Mats Bergquists poetiska bildsvit *Vintersaga* (2018) som förmedlar en outgrundlig berättelse fri från konventionella tecken. Numrets tema inbjuder dessutom till en uppvisning av hur dygder historiskt har gestaltats, en återblick som fullbordas med ett urval av den rödskäggige Nabis-mästaren Édouard Vuillards (1868-1940) färglystna interiörer.

Roger Fjellström introducerar Åke Löfgren (1933-2017), en även i sin tid kontroversiell tänkare som i en text diskuterar vad ett moraliskt liv är och inte är. Han verkade inom moralfilosofi, enligt Fjellström ”ett litet vasst akademiskt ämne”.

Förvisso ingår bland dygderna modet att vara ifrågasättande av nutiden och låta detta komma till uttryck genom odygdiga visselblåsare, #metoo-protesterare och andra av tidens modiga nej-sägare.

Redaktionen

Bilden ovan:
Jacques Patin († 1587), De fyra dygderna, *Figure des quatre vertus, Balet comique de la royne, fait aux nopces de Monsieur le Duc de Joyeuse & madamoyselle de Vaudemont sa soeur. Par Baltasar de Beaujoyeux, valet de chambre du Roy...*, 1582.